

ВІЙСЬКОВО-ПРОФІЛАКТИЧНА МЕДИЦИНА

УДК [614.3:34]:355.422 (477)

ЗАХОДИ ПРЕВЕНТИВНОЇ МЕДИЦИНИ – ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ПРОФІЛАКТИКИ ЗАХВОРЮВАНЬ ОСОБОВОГО СКЛАДУ

А.А. Кожокару¹, С.Л. Літовка², В.А. Баркевич¹, О.М. Іванько¹, І.В.
Огороднійчук¹, А.В. Рожков², Т.Г. Ізюмнікова², В.В. Нарожнов¹,
Р.М. Січінава³, В.М. Якімець¹

¹Українська військово-медична академія, м.Київ

²Центральне санітарно-епідеміологічне управління МО України, м. Київ

³ДУ “Центр ендокринної хірургії, трансплантології ендокринних органів
та тканин МОЗ України”, м. Київ

Резюме. У статті висвітлено певні принципи організації, стан та проблемні питання санітарно-гігієнічного та протиепідемічного забезпечення військ (сил) під час реорганізації колишньої санітарно-епідеміологічної служби МОЗ України. Дана коротка анотація щодо затвердженого Міністром оборони України за №505 від 27 вересня 2017 року Положення про Службу превентивної медицини МО України.

Ключові слова: служба превентивної медицини, санітарно-епідеміологічний нагляд, військовослужбовці, профілактика.

Вступ. Законодавство України щодо забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення базується на Конституції України і складається: з Основ законодавства України про охорону здоров'я, законів України: “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення”, “Про захист населення від інфекційних хвороб”, “Про протидію захворюванню на туберкульоз”, “Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення”, інших нормативно-правових актів та санітарних норм”. Разом з тим, в останніх нововведеннях до цього законодавства (ст. 1¹) зазначено, що: “...сфера дії Положення Закону “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” не поширюються на харчові продукти, крім харчових продуктів, щодо яких проводяться санітарно-епідеміологічні розслідування захворювань, спричинених інфекційними хворобами, масовими неінфекційними захворюваннями, отруєннями та радіаційним ураженням людей” [1,2].

З моральної точки зору, до цього трактування (і не тільки до цього) в Законі, фахівці профілактичної медицини відносяться по різному.

Після ліквідації санітарно-епідеміологічної служби в Україні, постановами Кабінету Міністрів України № 442 від 10 вересня 2014 року, та

№ 667 від 2 вересня 2015 року були створені три головні структури, на які були розподілені обов'язки з дотримання закону України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення”:

- Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів;

- Державна служба України з питань праці;

- Центр громадського здоров'я [5,6,7,8,9,10].

З появою нових структур, створились умови, за яких громадскість не завжди розуміє, хто безпосередньо несе відповідальність щодо контролю за дотриманням санітарно-гігієнічних та протиепідемічних норм у місцях громадського харчування, на ринках, у дитячих установах тощо.

За офіційними даними поточний 2017 рік характеризувався погіршенням санітарно-епідемічної ситуації щодо ГКІ та харчових отруень у порівнянні з минулим 2016 роком. Так, за аналогічний період 2016 року було зареєстровано 70 спалахів ГКІ та отруень, в яких постраждало 1602 людини, з яких 816 дітей, що становило 50,9%. Крім того, в цьому році також було зафіксовано 49 випадків захворювання на ботулізм, серед яких 33 пов'язані з вживанням рибної продукції, в тому числі п'ятеро постраждалих померли (Донецька, Черкаська, Сумська, Полтавська області та м.Київ - по одному)[4].

За словами голови Держпродспоживслужби Володимира Лапи, основними завданнями даної структури є виконання контрольних функцій, які у свій час проводили органи колишньої санітарно-епідеміологічної служби (СЕС) МОЗ України. Разом з тим, він наголошує, що під створені нові структури не були прийняті нові нормативні акти на законодавчому рівні, що призвело до неефективності роботи нових служб. А отже, перевірки (планові, позапланові) у такому вигляді, які вони проводяться в Україні не виправдовують себе, а навпаки спрацьовують в інтересах недоброчинних підприємців “нового” бізнесу підставляючи під загрозу здоров'я споживачів (необхідність попередити підприємця за 10 днів до перевірки,...). Якщо раніше більшість об'єктів перевірялася щорічно, то зараз один раз в 3-5 років. Мораторій на проведення перевірок в поточному році, введений відповідно до Закону України «Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», фактично взагалі не дає можливості своєчасно проводити необхідні обстеження і ускладнює організацію протиепідемічних заходів на об'єктах [4].

В Європі всі перевірки, які стосуються харчової безпеки, неговорячи вже про отруєння, проводяться негайно у день отримання повідомлення, або скарги.

Як стало відомо з публікацій засобів масової інформації, у самій Держпродспоживслужбі вважають, що ускладнення епідемічної ситуації в

країні безпосередньо пов'язано з певними особливостями законодавства щодо здійснення державного нагляду і контролю у сфері господарської діяльності, які унеможливають здійснення органами Держпродспоживслужби державного санітарно - епідемічного нагляду і контролю над дотриманням вимог санітарного законодавства, як того вимагає ситуація - оперативно і в необхідному обсязі [4].

Метою роботи було вивчення ситуації що склалася в Україні після ліквідації органів СЕС МОЗ України, характеристика та робота нових структур з превентивної медицини у Збройних Силах.

Матеріали та методи дослідження. Об'єктом дослідження була Служба превентивної медицини МО України. Предмет дослідження – Положення про Службу превентивної медицини, затверджене наказом Міністра оборони України за № 505 від 27 вересня 2017 року. Методи дослідження: бібліографічні, аналітичні, медико-організаційні, системного аналізу.

Результати дослідження та їх обговорення. Як повідомляє керівник Громадської організації “Інфекційний контроль в Україні”, член робочої групи МОЗ з побудови нової системи громадського здоров'я Віктор Ляшко – лабораторії, бувших органів санітарно-епідеміологічної служби і їх працівники після реорганізації СЕС, залишилися у підпорядкуванні МОЗ України. Отже, фахівцям новоствореної Держпродспоживслужби, при масових спалахах інфекційних захворювань доводиться ... буквально багати співробітників лабораторій виїхати на місце, відібрати проби і провести дослідження [4].

На думку фахівців – лікарів з профілактичної медицини, такий стан з дотримання санітарного законодавства є неприпустимий у Збройних силах, особливо у період проведення антитерористичної операції (АТО). Якщо у ЗС допустити виконання Закону України «Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», то з великою ступеню вірогідності буде відмічатись зниження боєздатності за рахунок виского рівня захворюваності серед особового складу.

Отже, відповідно до Закону України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” (зі змінами), Положення про Міністерство оборони України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 року № 671 (в редакції Постанов Кабінету Міністрів України № 730 від 19 жовтня 2016 року та № 321 від 11 травня 2017 року), з метою організації забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя військовослужбовців на підпорядкованих територіях, об'єктах, у військових частинах і підрозділах наказом Міністра оборони від 29 вересня 2017 року за № 505 затверджено “Положення про Службу превентивної медицини МО України” у Збройних Силах.

У даному положенні зазначено, що Служба превентивної медицини створюється у структурі медичної служби Міністерства оборони України для

контролю за організацією забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя особового складу у Збройних Силах України та здійснення санітарно-епідеміологічного нагляду на підпорядкованих їм територіях, об'єктах, у військових частинах і підрозділах. В Положенні збережено тарктування Санітарно-епідеміологічного нагляду – як діяльність служби превентивної медицини з контролю за дотриманням юридичними та фізичними особами санітарного законодавства з метою попередження, виявлення, зменшення або усунення шкідливого впливу небезпечних факторів на здоров'я особового складу Збройних Сил України та із застосування заходів правового характеру щодо порушників.

Служба превентивної медицини безпосередньо підпорядковується керівнику структурного підрозділу апарату Міноборони, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я у Міноборони. Загальне керівництво службою превентивної медицини здійснює начальник Центрального санітарно-епідеміологічного управління Міністерства оборони України.

Основними завданнями служби превентивної медицини є:

забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя особового складу Збройних Сил України;

здійснення санітарно-епідеміологічного нагляду на територіях, об'єктах, у військових частинах і підрозділах Збройних Сил України;

узагальнення практики застосування законодавства у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення, розроблення пропозицій щодо впровадження цього законодавства в Міноборони та Збройних Силах України;

визначення першочергових заходів щодо профілактики інфекційних хвороб та масових неінфекційних захворювань (отруєнь), професійних захворювань, запобігання шкідливому впливу на стан здоров'я і життя особового складу Збройних Сил України факторів середовища життєдіяльності;

аналіз причин і умов виникнення ситуацій санітарного та епідемічного неблагополуччя (поширення інфекційних хвороб, професійних захворювань, масових неінфекційних захворювань (отруєнь), радіаційних уражень людей), підготовка пропозицій щодо запобігання виникненню таких ситуацій, контроль за здійсненням відповідних заходів;

координація роботи з проведення гігієнічного виховання військовослужбовців;

координація діяльності в органах військового управління, з'єднаннях, військових частинах, військових навчальних закладах, установах та організаціях Збройних Сил України у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя;

методичне керівництво у питаннях дотримання санітарного законодавства в органах військового управління, з'єднаннях, військових частинах, військових навчальних закладах, установах та організаціях Збройних Сил України.

Створення служби превентивної медицини у Збройних силах України цілком співпадає з вимогами спільної доктрини з медичного забезпечення НАТО (стандарт НАТО: Allied Joint Publication-4.10(B)), а саме: превентивна медицина – це передбачення, попередження і контроль над інфекційними хворобами, захворюваннями і впливом ендемічних, професійних загроз та загроз від навколишнього середовища.

Висновки

Положення про Службу превентивної медицини дозволить подолати деякі законодавчі непорозуміння пов'язані з рішеннями Кабінету міністрів України (заборона проведення перевірок господарської діяльності), що в умовах бойових дій є неприпустимим та може призвести до зриву боєздатності військових частин;

продовжувати роботу під час реорганізації Державної санітарно-епідеміологічної служби МО України на початковому етапі, що унеможливить зниження боєздатності військ;

надасть можливість у певній мірі налагодити взаємодію з цивільними закладами Держпродспоживслужби, Центром громадського здоров'я, іншими закладами підпорядкованими МОЗ, що виконують споріднену роботу з дотримання санітарного законодавства в Україні (лабораторний контроль, епідеміологічний моніторинг);

організувати роботу закладів превентивної медицини з урахуванням стандартів НАТО, головна мета яких недопущення виникнення та розповсюдження інфекційних та професійних захворювань при жорсткому контролі заходів що реалізуються.

Література

1. Закон України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” із змінами, внесеними згідно із Законами № 2367-VI (2367-17) від 29.06.2010, ВВР, 2010, № 34, ст.486 № 3038-VI (3038-17) від 17.02.2011.

2. Закон України від 06.04.2000 № 1645-III “Про захист населення від інфекційних хвороб”.

3. Наказ Міністра оборони України від 27.09.2017 року № 505 “Про затвердження Положення про Службу превентивної медицини Міністерства оборони України”.

4. <https://health.unian.net/country/2122374-.html>.

5. Постанова КМУ України № 442 від 10 вересня 2014 року “Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади”.- Київ. – 2014.
6. Постанова КМУ України № 667 від 2 вересня 2015 р. “Про затвердження Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів ”.- Київ. – 2015.
7. Постанова КМУ України № 871 від 28 жовтня 2015 р “ Про утворення територіальних органів Державної служби з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів ”. – Київ. – 2015.
8. Розпорядження КМУ України № 929 від 16 вересня 2015 р “ Питання Державної служби з питань праці” . – Київ. – 2015.
9. Постанова КМУ України № 96 від 11 лютого 2015 р “ Про затвердження Положення про Державну службу України з питань праці” . – Київ. – 2015.
10. Наказ МОЗ України № 604 від 18 вересня 2015 року “Про утворення державної установи «Центр громадського здоров’я Міністерства охорони здоров’я України»”. – Київ. – 2015.
11. Спільна доктрина з медичного забезпечення Стандарт НАТО АJP – 4.10 (Allied Joint Publication-4.10(B)).

МЕРЫ ПРЕВЕНТИВНОЙ МЕДИЦИНЫ - КАК ВАЖНЫЙ ЭЛЕМЕНТ ПРОФИЛАКТИКИ ЗАБОЛЕВАНИЙ ЛИЧНОГО СОСТАВА

А.А. Кожокару, С.Л. Литовка, В.А. Баркевич, О.М. Иванько, И.В. Огороднийчук, А.В. Рожков, Т.Г. Изюмникова, В.В. Нарожнов, Р.М. Сичинава, В.М. Якимец

Резюме. В статье освещены некоторые принципы организации, состояние и проблемные вопросы санитарно-гигиенического и противоэпидемического обеспечения войск (сил) при реорганизации бывшей санитарно-эпидемиологической службы Минздрава Украины. Дана краткая аннотация по утвержденного Министром обороны Украины по №505 от 27 сентября 2017 Положение о Службе превентивной медицины МО Украины.

Ключевые слова: *служба превентивной медицины, санитарно-эпидемиологический надзор, военнослужащие, профилактика.*

PREVENTIVE MEDICINE - AS AN IMPORTANT ELEMENT OF PREVENTION OF THE DISEASES OF THE INDIVIDUAL COMPOSITION

A. Kogokaru, S. Litovka, V. Barkevich, O. Ivanko, I. Ogorodniychuk, A. Rogkov, T. Izumnikova, V. Narognov, R. Sichinava, V. Yakimetc

Summary. The article describes certain principles of organization, state and problematic issues of sanitary and hygienic and anti-epidemic support of troops

(forces) during the reorganization of the former sanitary and epidemiological service of the Ministry of Health of Ukraine. This is a brief summary of the Regulation of the Preventive Medical Service of the Ministry of Defense of Ukraine, approved by the Minister of Defense of Ukraine No. 505 dated September 27, 2017.

Key words: *preventive medical service, sanitary-epidemiological supervision, servicemen, prevention.*

УДК 616.895–02:613.861.3

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ-УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

І.А.Лурін¹, І.М.Льовкін², О.В.Числіцька¹, В.І.Маланюк³ С.Л.Борисова²

¹ *Українська військово-медична академія*

² *Військово-медичний клінічний центр професійної патології особового складу ЗС України*

³ *Національний військово-медичний клінічний центр («ГВКГ»)*

Резюме. *У статті на основі аналізу наукових публікацій визначені підходи до соціально-психологічної реабілітації учасників бойових дій. Особлива увага приділена впливу існуючої системи психодинамічної корекції на повернення до норми психічного стану військовослужбовців.*

Ключові слова: *військовослужбовці, бойова психічна травма, реабілітація, реадаптація, посттравматичний стресовий розлад.*

Вступ. *Участь у бойових діях загальноновизнано вважається стресовим чинником найвищої міри інтенсивності. Саме тому проблема збереження здоров'я і працездатності осіб, що беруть участь у військових конфліктах, що супроводжуються веденням активних бойових дій останнім часом привертає увагу великого числа дослідників.*

Проблема соціально-психологічної реабілітації учасників бойових дій особливо актуальна сьогодні, коли триває антитерористична операція, що проводиться Збройними Силами та іншими військовими формуваннями України на території Донецької і Луганської областей, в ході якої вже загинуло, отримало поранення і стали інвалідами значна кількість військовослужбовців. Масштабність цього явища у рамках українського суспільства вимагає активного вивчення психологічних проблем ветеранів війни, створення по всій країні спеціальних центрів для надання соціальної, психологічної і медичної допомоги колишнім учасникам бойових дій і особливо тим, хто отримав бойові поранення і каліцтва, ставши інвалідом.